

HEGEL'İN ULUSLARARASI HUKUK FELSEFESİ*

Gökhan GÜNEYSU**

Makale Geliş Tarihi-Received: 14.05.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 15.11.2020
DOI: 10.37093/ijisi.837729

585

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

ÖZ

Hegel'in uluslararası ilişkiler ve hukuka ilişkin felsefesinin çeşitli yorumları mevcuttur. Önemli sayıda yazar, Hegel'i realist kuramın öncüleri arasında sayarken, az sayıda bazı düşünürler Hegel'de bir liberal kuram temsilcisi görebilmektedir. Bu tartışmaların ışığında, bu çalışmanın konusu Hegel'in; devlet, sivil toplum, uluslararası hukuk ve tanıma konularındaki yaklaşımını incelemektir. Hegel'de devlet mutlaktır. Önemli görevler üstlenecek bürokratik kadrolara ihtiyaç duyar. Bununla beraber, sivil toplum ve orada geliştirilen ilişkiler de önemlidir. İkincisinin her hal ve şartta ilkinde fedası gibi bir durum söz konusu değildir. Tıpkı sivil toplumdaki gibi, tanıma kurumu uluslararası siyasal ilişkilerde de önemli roller oynar. Tanımanın, devletin meşruiyetini tamamlayıcı bir etkisi vardır. Tanımanın sonucu olarak, devletler birbirlerini devlet olarak görürler ve bu, savaş zamanı dahi devam edecek bir minimum hukukilik alanı oluşturmaktadır. Çalışmanın sonunda, Hegel'in uluslararası hukuk felsefesinin, realist kuram ile benzeşen yahut bu kuramdan ayrılan yönleri ele alınacaktır. Burada temel ölçüt, Hegel

* Çalışmanın çeşitli aşamalarında; düşünce, yorum ve eleştirilerini esirgemeyen Prof. Dr. Kamuran REÇBER ve Prof. Dr. Gökhan ÇINAR'a şükranlarımı sunarım.

** Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, Eskişehir/Türkiye. gguneysu@anadolu.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1754-953X>.

düşüncesindeki devlet veya sivil toplum kavramlarından hangisine daha büyük önem verileceğidir.

Anahtar Kelimeler: Hegel, Devlet, Sivil Toplum, Uluslararası Hukuk, Tanıma, Realist Kuram.

586

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

HEGEL'S PHILOSOPHY OF INTERNATIONAL LAW

ABSTRACT

There is a great variety of comments on Hegel and as to where one should place him on an IR theory spectrum. Many see in Hegel a precursor of the Realist School of International Relations. Fewer scholars, though, attribute Hegel a liberalistic worldview, turning him into a liberal IR forerunner. Amid all these different takes on him, this paper aims to elaborate Hegel's philosophy on the state, civil society, international law and the importance of recognition therein. Hegelian concept of state is one of an absolute. The state is in need of bureaucratic cadres, entrusted with significant duties. However, civil society and relations developed within it are of utmost significance, as well. The latter is not destined, under all circumstances, to be dispensed with in the favour of the former one. On the contrary, just as it is the case in civil society, the institution of recognition plays an important role on international political fora. As a result of recognition, states see each other as equal others, i.e. states; which will contribute to the observation of a core of principles and rules. Toward the end of the paper, I shall endeavor to compare Hegelian thought with the basic premises of Realism. The crucial criterion here proves to be the level and the scope of significance attached to the Hegelian notions of the state and the civil society.

Keywords: Hegel, State, Civil Society, International Law, Recognition, Realism.

587

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

GİRİŞ

Hegel'in uluslararası ilişkiler ve hukuka ilişkin görüşlerinin farklı şekillerde yorumlandığı bilinen bir vakıadır. Hegel kimileri tarafından uluslararası hukuku tamamen reddeden bir düşünür olarak görülmüştür. Özellikle Anglo-Sakson liberalleri Hegel'i ulusal menfaati dış politika yapımının merkezine koyan bir realist olarak betimlemiştir (Okochi, 2011: 421). Bununla beraber, ilk eğilimin tam tersi olacak şekilde Hegel'i liberalizmin bir temsilcisi olarak değerlendirenler de mevcuttur. Hangi yaklaşım benimsenmiş olursa olsun, Hegel'in uluslararası hukuk ve ilişkilere ait felsefi düşünceleri öneminden hiçbir şey kaybetmemiştir (Siep, 2017: 102). Kanaatimizce Hegel kendisinden çok sonra uluslararası hukuk tarafından benimsenen ilkeleri büyük bir doğrulukla tespit edebilmiştir. Daha doğru ifade etmek gerekirse, özellikle insancıl hukuka ilişkin görüşleri zamanında yalnızca nüve olarak mevcut akımlarla uyum içinde olmakla beraber, bazı fikirleri bunlardan çok güçlü şekilde ileri sürmüştür.

Bu çalışmada Hegel'in uluslararası hukuk konusundaki düşüncelerinin ele alınması hedeflenmektedir. Bu anlamda Hegel düşüncesinde özellikle; uluslararası andlaşmaların temeli ve bunlara riayet, savaş ve tanıma hususları ön plana çıkmaktadır. Ancak bunların ele alınmasından önce Hegel'in devlete ilişkin felsefesinin de incelenmesi gerekmektedir.

1. ÇOK SAYIDA HEGEL YORUMU OLMASINA DAİR

Hegel'in uluslararası hukuka olan yaklaşımının algılanma biçimleri genelde kritik bir tona sahiptir. Çokları için Hegel, dış siyasette yalnızca ulusal menfaati belirleyici faktör olarak görmektedir. Dolayısıyla artık fayda sağlamayan andlaşmalardan devletlerin rahatlıkla cayabilmeleri gerektiğini söylediği iddia edilegelmiştir. Bu, aslında Hegel'in söylemediği bir şey değildir. Ancak Hegel'in yazmış oldukları tüm nüansları ile beraber ele alınmadığında aşırı basitleştirilmiş bir realist imajı ortaya çıkmaktadır. Plamenatz (1963: 260) Hegel'in devletlere "avantajına olduğunu düşündüğü her durumda bir andlaşmayı ihlâl etme" hakkı tanıdığını ifade etmektedir. Plamenatz Hegel'e yönlendirilen eleştirilere katılmaktadır. Plamenatz'a (1963: 261) göre Hegel yazmak istediği ve

kanaatince fazlasıyla eleştiriye hak eden sinik siyasal düşüncelerini Machiavelli kadar açık ve vurucu şekilde yazamamıştır.

Hegel'in isminin beraber anıldığı bir başka isimse Carl Schmitt'tir (Ottmann, 1993: 233). Bütün özgürlükleri devletin homojenliğinde eriterek sivil toplumun özgürlüğünün yok olmasına neden olabilecek Schmitt ile Hegel arasında belli bazı konularda benzerliklerin de söz konusu olduğu ifade edilmiştir (Ottmann, 1993: 236). Gerçekten de Schmitt'in eserlerinde Hegel'i övdüğü bölümler de yer yer mevcuttur.

Aynı şekilde, E. H. Carr da devletler arasındaki ilişkilere hiçbir etik kuralın uygulanamayacağına ilişkin realist yaklaşımın en kapsamlı örneğinin Hegel'de gözlenebileceğini ileri sürmektedir (Carr, 1946: 153; Jaeger, 2002: 497; Yalvaç, 2009: 6; Yalvaç, 2008: 5). Bu anlamda Hegel, Carr tarafından, Machiavelli, Spinoza ve Hobbes ile aynı kategoride bulunabilecek kadar sert bir realist olarak tanımlanmaktadır (Brooks, 2012: 72; Carr, 1946: 153). Yine, Benedetto Croce de Hegel'in savaşı uluslararası anlaşmazlıkların tek çözümü olarak gördüğünü aktarmaktadır (Croce, 1945: 75; Mitias, 1984: 37). Thom Brooks ise Hegel'in yaklaşımı ile Realist Kuram arasında çok sayıda benzerlik olduğunu iddia etmektedir (Brooks, 2004: 152).

Bununla beraber, Hegel'in işbirliğini daha çok öngören, dolayısıyla uluslararası ilişkiler açısından daha liberal bir konuma oturtulması gerektiğini düşünenler de mevcuttur (Bravo, 2006: 111). Örneğin Mitias, Hegel'in aslında uluslararası ilişkilerde her zaman savaşı esas çözüm aracı olarak görmeyi desteklemediği fikrini savunmaktadır. Buna göre, Hegel evveleminde barışçıl yollarla anlaşmazlık ve uyuşmazlıkların çözümünü desteklemektedir. Burada savaş son çare olarak başvuru bir usül olarak belirlemektedir. Mitias'a göre Hegel, anlaşmaların ihlali veya feshi konusunda devletlere açık bir çek vermemektedir. Plamenatz'ın da işaret ettiği üzere (Plamenatz, 1963: 260); Hegel'e göre devletler imzalamış oldukları anlaşmalardan üstün (*superior*) bir konumdadırlar. Ancak Hegel sözleşme yoluyla oluşturulan kurallara uyulması gerektiğini de açıkça ifade etmektedir. Bu nedenle Hegel her şeyden önce işbirliğinin ve barışçıl ilişkilerin savunucusudur (Mitias, 1984: 46). John Rawls da Hegel'i siyasal liberalizmin temsilcileri arasında saymaktadır. Rawls'a göre Hegel progresif ve reform yanlısı bir liberaldir (Rawls, 2000: 330). Rawls, Hegel'in siyaset felsefesine 'Özgürlüğün Liberalizmi' denilmesini benimser görmektedir (Okochi, 2011: 421).

Tüm bunların ışığında, Hegel'in okuyucu sayısına yakın olacak kadar farklı anlamlandırmaları olacağını düşünen Pinkard gibi yazarlar bu konuda haklı görünmektedirler (Yalvaç, 2008: 3).

2. HEGEL'İN SİVİL TOPLUM VE DEVLETE BAKIŞI

Liberal kuramcılara göre devlet, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için var olmalıdır. Bu anlayış gereği devletin kendisi bir amaç değildir (Pauly, 2000: 381). Dolayısıyla devlet, belli bazı amaçlara ulaşılmasına imkân sağlayan bir araç olarak nitelendirilmeli ve öyle de kalmalıdır. Birey için neden olduğu veya olacağı tüm rahatsızlıklar veya yüklerle ise devlet fikrinin insanlara vaad ettiği ve çoğu zaman da fiili olarak sağlayabildiği faydalar nedeniyle katlanılmalıdır (Pauly, 2000: 381). Devlete dair daha ziyade kişisel fayda beklentisine dayanan bireyci yaklaşım soyut hukuk ve sübjektif ahlaksallıkla yakından alakalıdır (Bumin, 2019: 150). Böylesi bir ihtiyaçlar sisteminden olsa olsa sübjektif bir ahlak hâsıl olabilir. Bu ise değişmeye meyyal, güvenilmez bir hukuki örüntü potansiyelini haizdir.

Hegel'in siyasal kuramında devletin konumu merkezidir (Perez-Diaz, 1978: 6). Devlet aynı zamanda, aile ve sivil toplumu sonrası üçüncü ussal toplumsal düzen ve ahlaki toplumu teşkil etmektedir (Perez-Diaz, 1978: 6; Yalvaç, 2008: 69). Objektif bir ahlakın gelişip büyüyebileceği bir ortamda, devlet bünyesinde gerçek kişilerin kendilerini serbestçe geliştirebilmeleri ve böylelikle somut özgürlüğe kavuşabilmeleri mümkün olacaktır (Bumin, 2019: 161). Bu özgürlüğün tecrübe edilebilmesi ise keyfi olarak bir hükümranın iradesine bağlanmış değildir, bilakis özgürlük ancak kanunlar ile yönetilen devlet bünyesinde var olacaktır (Yalvaç, 2008: 73). Bu tespite Oakeshott da katılmaktadır. Oakeshott'a göre Hegel'in devlete dair kuramının temelinde *societas* yaklaşımı mevcuttur, yani hukuka bağlı olan devlet bu yaklaşımın temelinde kendine bir yer bulmaktadır (Shaw, 1992: 381). Bu hukuk devletinde idareye düşen görevlerin yerine getirilmesi ise liyakat ilkesine göre kurulmuş olan bürokrasiye emanet edilmiştir (Shaw, 1992: 381).

Hegel, devlet ile sivil toplum arasında önemli farklılıklar görmektedir (Mitias, 1984: 38). Bununla beraber bu ikisinin sahip olduğu bazı kurumları birbirlerine paralel şekilde değerlendirmesi de söz konusudur. Örnek vermek gerekirse, ileride daha detaylıca ele

alacağımız üzere, haksızlık (*unrecht*) ile savaş arasında ve yine akitler ile uluslararası sözleşmeler arasında doktrinde genelde göz ardı edilen paralellikler kurmaktadır (Okochi, 2011: 424).

Hegel'de sivil toplum, bireylerin somut olarak var oldukları, yalnızca kendi amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştıkları bir sosyal durumdur (Mitias, 1984: 38). Bu süreçte bireyler diğer şahısların kişisel hedefleri ile ilgilenmemektedir. Bununla beraber, sivil toplum içinde bulunmanın gerçekten bir kişilik olmak üzerinde kurucu etkisi mevcuttur. Buna göre bireyin gerçek kişi olabilmesi için diğer şahıslarla ilişkiye geçmesi gerekmektedir (Okochi, 2011: 422). Hedeflere ulaşılmasının yolu diğer şahıslarla temas kurmak ve onlarla işbirliği yolları geliştirmekten geçmektedir (Mitias, 1984: 38). Dolayısıyla ortaya bir karşılıklı-bağımlılık sistemi yani bir ihtiyaçlar sistemi çıkmaktadır (Mitias, 1984: 38; Yalvaç, 2008: 60). Hegel'in sübjektiflik olarak isimlendirdiği bireycilik ile kontrol edilen bu ihtiyaçlar sistemine dışsal konumda bulunan bir devlet fikri burada devreye girmektedir (Smith, 1983: 626). Şahsın amaçlarının istenen seviyede gerçekleştirilmesi ise kamusal bir otoritenin varlığına gereksinim duyulmaktadır. Devlet, sivil topluma oranla daha geniş ve zengin bir siyasal gerçekliktir (Mitias, 1984: 39). Bununla beraber netice itibarıyla devlet de tüzel bir varlıktır. Gerçekliğini vatandaşlarda bulan bu varlığın temeli ise ussal bir özelliği bulunan ve bireylerin genel iradesini yansıtan hukuktur (Mitias, 1984: 40). Bu özelliklere uyulduğu sürece, yani vatandaşların iradesinin yansıtılmasına riayet edildiği müddetçe de devletin anatüzesinin özgürlükleri koruması söz konusu olabilecektir (Mitias, 1984: 40). Tüm bunların ışığında bireyin hukuka uyması hem kolay bir iştir hem de rasyonel bir durumdur. Kolay ve ussal olmasının nedeni zaten hukukun onun sübjektif iradesini de kapsayan objektif iradeyi yansıtır şekilde yaratılmış olması ve bu nedenle de kendi özgürlüğünü de koruyacak mahiyette olmasıdır. Kamusal yetkenin yahut siyasal yükümlülüğün kaynağı iktidar ve cebir değildir. Bilakis, özgür iradenin yansıdığı olduğu şekliyle tesis edilmiş hukuk, kendi somut gerçekliği olan devlete riayetini temelini oluşturmaktadır (Mitias, 1984: 42; Ottmann, 1993: 238). Devlet "evrenselliği ifade eden, tekillere tarih sahnesine çıkmanın yolunu açan bir aktör" ve " somut özgürlükleri gerçekleştiren bir araçtır" (Oktay, 2012: 132).

Etik ve soyut devletin elbette bir takım şahıslar ile çalışması söz konusu olmalıdır. Burada Hegel bu şahısların istihdamında göz

önünde bulundurulması gereken ölçütün evrensel ve objektif olması gerektiğini ifade etmektedir (Mitias, 1984: 42). Belki de bu nedenle Carl Schmitt, Hegel'in devletini bir 'memur devleti' (*Beamtenstaat*) olarak nitelendirir (Ottmann, 1993: 234). Hyppolite, Hegel'in ilk başta soylulara tanımış olduğu yüksek ahlakilik mertebesini sonradan "kendisini mutlak bir şekilde devlete adayabilecek bir resmi görevliler zümresi"ne bırakmasının nedenini Hegel'in Napolyon'a duyduğu hayranlıkta bulmaktadır (Hyppolite, 2018: 13-14; Oktay, 2012: 131). Bu memur sınıfının görevi, devletin birlik ve bütünlüğünün kendisinde somutlaşmasını sağlamaktır (Hyppolite, 2018: 14). Hegel'e göre (2018: 283, § 294) " devlet hizmeti... bireysel ve keyfî tatminlerin, sübjektif gayelerin feda edilmesini ister ve buna karşılık, bu tatminleri, vazifenin yerine getirilmesinde" bulma hakkını kişiye tanır. Önemli görevleri yerine getirecek olan ve Hegel tarafından "evrensel sınıf" olarak isimlendirilen bürokrasi görevlilerinin, objektif bir şekilde bilgi ve yetenekleri açısından sınava tâbi tutularak göreve kabul edilmesi de şarttır (Hegel, 2018: 282, § 291). Bürokrasi görevlilerinin evrensel olarak betimlenmesi onları doğası gereği sivil toplum bağlamında kişisel hedefleri peşinde koşan kişilerden ayırt etmek amacındadır (Shaw, 1992: 382). Ancak Hegel hiçbir zaman sivil toplumun devlette yok edilmesi taraftarı olmamıştır. Bilakis, bürokratik yapılanmanın en temel ve önemli görevlerinden birisi, sivil toplum içindeki korporasyonların faaliyetlerinin egoizme ve tahakküme dönüşmesini engelleme maksadıyla gözetimi olarak belirlenmiştir (Hegel, 2018: 285, § 297; Shaw, 1992: 382)

Hukuk, kamusal yetkenin kaynağıdır ve bütün sübjektif iradeleri kapsayan bir objektif irade tarafından belirlenmektedir. Vatandaşlar da sivil toplum bağlamında belli bir özgürlüğe sahip olduğuna göre, bu sivil toplum kaynaklı özgürlüğün ve eşitliğin muhafaza edilmesi önemli bir mesele olarak Hegel'de belirginleşmektedir (Ottmann, 1993: 236). Burada hatırlatmalıyız ki Hegel'in sınırsız bir özgürlükle problemi olmamakla beraber, esasen kastettiği özgürlüğün belli bazı kurallara uyarlık gösterir mahiyette olması önemlidir. Aynı şekilde bu özgürlüğün devlete de ihtiyacı vardır (Ottmann, 1993: 236). Ancak bu minvalde önemli olan bir nokta da Hegel'in, özgürlük ve eşitliğin kaynağı olan toplumun üzerinde ağır bir devlet baskısı kurulmasını da istemediğidir. O kadar ki, aradığı/istediği özgürlük olmamakla beraber, burjuvanın ahlaki olmaktan uzak ve egoist özgürlük anlayışının dahi -en azından sivil toplum içinde- rahat bırakılması gerektiği görüşündedir (Ottmann, 1993: 236). Bu burjuvazi ve ona ait

ahlakı yukarıda bahsedilen “resmi görevlilerin karşısında” ve “sivil toplumun ve burjuva toplumunun agregatını aşamayacak kadar özel çıkarları içine gömülmüş” bir vaziyette de olsa varlığına devam etmektedir (Hyppolite, 2018: 14). Siyasal tekel ise tartışmasız devlete aittir ve bu siyasal olanın kapsamında özgür sübjektiflik ile maddi ahlak (*substantielle Sittlichkeit*) beraber bulunmaktadır (Ottmann, 1993: 238). Bununla kastedilen, bunlardan birinin diğerine feda edilmiş durumda olmamasıdır. Böyle bir durumda ancak hukuk devleti varlığından bahsedilebilir (Kızılkaya, 2009: 132). Görüldüğü üzere, Hegel’de mevcut devlet kavramsallaştırması özgürlük ve bu özgürlüğün tanınmasına büyük önem atfetmektedir (Browning, 2011: 45). Buna göre, devlet vatandaşlarına ait özgürlüklerin tamamlayıcısı ve garantörü olarak görülmektedir (Browning, 2011: 45).

İçeride elde etmiş olduğu meşruiyeti ile bu devlet artık uluslararası ilişkilerde meşru bir aktör olarak eyleyebilecektir. Hukuk devleti olamamış devletler ise aslında devlet dahi değildirler. Hegel’in hukuk felsefesinin başlangıç noktası, geleneksel topluluklardan ileri doğru gerçekleştirilen entelektüel bir zıplayıştır (Conklin, 2014: 56). Hegel, bu geleneksel toplulukları zaten hukuksuz olarak kabul etmektedir (Conklin, 2014: 56). Bunlar tanınmayı, yani uluslararası işlem ve eylemlerin meşru tarafı olabilme kapasitesini haiz olmayan barbar topluluklar veya birimlerdir (Kızılkaya, 2009: 132).

3. HEGEL’İN ULUSLARARASI HUKUK HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

3.1. Genel Olarak

Hegel’e göre uluslararası hukuk, “bağımsız devletler arasındaki ilişkilerden kaynaklanır. Onun, kendiliğinden ve kendisi-için muhtevasının formu, olması-gereken-şeye formudur; çünkü gerçekleşmesi farklı hükümran iradelerine dayanır” (Hegel, 2018: 311, § 330). Başka bir dışsal egemene veya üstün otoriteye bağımlı olmayan devletler yine de birbirleriyle etkileşime girmek durumundadır (Mitias, 1984: 43).

Üstün bir otorite olmaması nedeniyle, karşılıklı kurallar yaratmak suretiyle ilişki kuran bu devletlerin arasındaki ilişkilerde “olması gerekenin” dışında bir seviyeye ulaşılması mümkün değildir (Hegel,

2008, 311; Yalvaç, 2008: 80). Hegel'e göre, devlet "cevhersel rasyonelliği ve dolaysız realitesi içinde" Tin'dir. Dolayısıyla devlet dünya üzerindeki mutlak iktidardır ve bu nedenle evveleminde "egemen olarak tanınmayı hak etmektedir" (Hegel, 2008: 311). Hatta başka bir devlet tarafından tanınmak Hegel'de bir meşruiyet şartıdır (Hegel, 2018: 311, § 331). Demek oluyor ki devletin meşruiyetinin tanınma ile tamamlanması söz konusudur. Tanınmanın olmadığı bir halde egemenlikten bahsetmek Hegel'e göre anlamsızdır (Güngören Bulgan, 2016: 91).

594

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Tanınma, aynı zamanda diğer devletleri de karşılık olarak tanımayı gerekli kılmaktadır (Hegel, 2008: 312). Bu sebeple devletler birbirlerinin iç işlerine kayıtsız kalamamaktadırlar. Şu da var ki, bu etkileşim sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi de birbirlerinin iç işlerine müdahale etmekten kaçınmalarının devletler üzerinde bir görev olmasıdır. Ancak bu, çoğu zaman başarılması zor bir hedeftir (Hegel, 2008: 312). "Bir devletin meşruluğu veya daha doğru bir deyişle, dışa dönük yüzü söz konusu olduğunda, onun hükümdarının meşruluğu tamamen o devletin iç sorunudur; ama öte yandan bu meşruluk yine de başka devletlerce tanınmakla tam ve nihai geçerliliğini kazanır (Hegel, 2018: 311, § 331)". Bu zorluk bir uluslararası hukuku gerektirmektedir.

Uluslararası hukukun temelini ise sözleşme oluşturmaktadır (*contract*). Uluslararası hukukun, iç hukuktan ayrılan bir özelliği mevcuttur. İç hukuk tek bir iradenin, toplumun genel iradesinin ürünüken; uluslararası hukuk devletlerin ayrı ayrı iradelerinin bir sonucudur (Yalvaç, 2008: 83). Uluslararası hukuk sözleşmelerinin ayrı devlet iradelerine dayanmasının sonucu olarak bu sözleşmeler görelî ve sınırlıdır (Güngören Buldan, 2016: 89). Sözleşme ile farklı iradelerin birliği kristalize olmaktadır (Okochi, 2011: 424). Bununla beraber, devletlerin arasında imzalanan sözleşmeler sivil toplum sözleşmeleri kadar çeşitli değildir, çünkü devletler kendi kendilerine yeten bütünlerdir. Sivil toplum dâhilindeki ilişkiler bağlamında ise kişiler fazlasıyla karşılıklı-bağımlılık içindedirler (Hegel, 2008: 312). Netice itibarıyla, Hegel'in idealize ettiği devlet bünyesinde, bireysel haklar ile toplumsal dayanışmaya ilişkin bağlar birbirleriyle uyumlu bir sentez kurmaktadır (Linklater, 1996: 195).

Sivil toplum bağlamında bireyin diğer şahıslarla ilişkiye geçmesinin kişiliği üzerinde kurucu etkisi mevcut olması gibi (Okochi, 2011: 422),

devletlerin de tanınma ile tamamlanması söz konusudur. Böylelikle devletlerin belli bazı özellikleri haiz olduğu varsayılmış olacaktır (Yalvaç, 2008: 85). Arasında kendi halkının mutluluğu ve refahını düşünmek de olan bu özellikler, söz konusu devletin 'gerçek edimselliğe' sahip olmasının da yolunu açmaktadır (Yalvaç, 2008: 85).

3.2. Hegelci Uluslararası Hukuk Öğretisinde Tanımının Yeri ve Önemi

Hegel, uluslararası hukuk problemleri ile ilgilenmeye ilk olarak Jena'da başlamış, daha sonraki yıllarda da bu ilgisi devam etmiştir (Gerardi, 2014: 340, Hyppolite, 2018: 8). Browning'e göre (2011: 47), Hegel tanımının teorisyenidir. Buna uygun düşer bir şekilde, Hegel'in uluslararası hukuk öğretisini de devletlerin birbirlerini karşılıklı olarak tanımalarına ilişkin bir süreç olarak görmek gerekir (Buchwalter, 2012: 211; Okochi, 2011: 425; von Bernstorff, 2010: 17). Devletlerin birbirini tanımalarının önemli bir sonucu, bu aktörler arasında çıkacak bir savaş durumunda dahi bu tanımının etkilerinin devam etmesidir. Bu nedenle savaşlar da geçip gitmesi gereken süreçler olarak değerlendirilecektir (Hegel, 2008: 314). Demek oluyor ki Hegel devletlerin toptan yok etme amacı taşıyan savaşlara girişmesini desteklememektedir. Tanımının ve devlet olarak tanımının bir sonucu olarak, bu hususiyetin (devlet olma vasfının) çatışma dönemlerinde de savaşın tarafları tarafından gözetileceğini ve bu durumun değiştirilmeyeceğini ileri sürmektedir. Aynı şekilde devletlerin kurmuş olduğu iç sisteme ait kurumların korunması gerekmektedir. Hegel'e göre burada devreye uluslararası hukuk girmelidir. Hegel'e göre uluslararası hukuk savaş düşmanlıklar sonrası bir barışı mümkün kılacak kapsamda tutabilmelidir (Hegel, 2008: 314). Bunun için ise savaş kurallarının varlığı ve bu kuralların etkin şekilde yürütülmesi gereklilik arz etmektedir. Hegel bu minvalde diplomatik temsilcilerin savaş zamanı da dâhil olmak üzere sahip oldukları korumayı hatırlatmakla yetinmektedir. Ancak bu sayma tahdidi değil, örnek kabilindedir. İlâveten; aileye, özel hayata ve sivillere karşı saldırıda bulunulmaması gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Hegel, savaş hukuku bünyesinde yer alan insancıl hukukun da amacı ve önemini hatırlatmaktadır. Hegel'in (2008: 315) ifade etmiş olduğu üzere, sivillerin ve savaş dışı kalmışların savaşın etkisinden uzak tutulması anlayışı modern savaşlarda benimsenmiştir. Dolayısıyla muharipler şahsi olarak birbirlerinden nefret etmemektedirler. Bilakis birbirlerine saygı duyar

hale gelmişlerdir (Hegel, 2008: 315). Muhariplerin savaşa katılımı artık yalnızca devletlerarası bir durum nedeniyle olduğundan ve muharipler birbirlerini şahsi seviyede düşman olarak tanımlamadıklarından, bu kişilerin savaş sırasında veya hemen sonrasında kişisel hislerle birbirlerine karşı düşmanca eylemlere girişmeleri de engellenmiş olacaktır.

Savaş durumunda devletlerin gözetmesi gereken yükümlülüklerini hatırlatan Hegel, barış zamanında da ticaret gibi ilişkilerin gelişmesi için devletlerin yabancılara vermiş olduğu bir takım haklara da örnek olarak değinir. Hem savaş hem de barış zamanı uluslararası hukukun uygulama bulacağını dolaylı olarak böylece vurgulamış olan Hegel'e göre bu hukukun kaynağını devletler arasında mevcut olan yapılagelişte (Sitten) bulmak gerekir (Hegel, 2008: 315). Hegel bu yapılagelişte akışkan olanı tanımlamaktadır. Buna göre; eski Yunan Şehir Devletlerinde savaş esirlerinin öldürülmesi uygulaması mevcutken, kendi zamanının yapılagelişinde bunun tam tersi bir hale dönüştüğünü hatırlatır (Hegel, 1983: 279). Silahını bırakmış olan şahısta mündemiç insan artık tanınmaktadır ve buna uygun bir muameleye tâbi tutulmaktadır (Hegel, 1983: 279).

Hegel'e göre "Avrupa halkları kendi yasamaları, gelenekleri ve medeniyetlerinin altında yatan evrensel ilkeye uygunlukla bir aile oluşturmaktadır" (Hegel, 2008: 315). Bunun sonucu olarak da bu ilke şahısların arasında birbirlerine kötülük yapma olarak yerleşmiş bulunan ve eskiye ait olan savaş kavramını değiştirmiştir. Hegel'in burada anlattığı savaş devletlerarası savaştır. Bu bağlamda düşman yalnızca dış politikaya ait bir kavramdır (Ottmann, 1993: 238). Cermen devletinin temsil ettiği işte bu Avrupa'nın bir zaferidir. Hegel'e göre, bu siyasal nizam içinde saldırgan bir fetih savaşının yer alması düşünülemez bir konudur (von Bogdandy, 1991: 528). Bununla beraber bu medeniyetin dışında kalan devlet ve toplumlara karşı saldırgan politikalar meşru görülmüştür (von Bogdandy, 1991: 528).

Görüldüğü üzere Hegel savaştan aslında hazzeden bir düşünür değildir (Siep, 2017: 103). Bu anlamda aslında Kant ile arasında pek de fark bulunmamaktadır, çünkü her iki filozof da savaşa neden olabilecek şartların engellenmesi ve böylelikle savaş riskinin azaltılmasına önem atfetmişlerdir (Siep, 2017: 103). Hegel'in Kant'tan aşikâr olarak farklılaştığı önemli bir husus; kendisinin, devletleri savaşmaya yetkili ve hatta görevli görmesidir (Siep, 2017: 103).

Hegel'in uluslararası hukuku reddeden düşünürler arasında sayılmasının nedeni ise *pacta sunt servanda* ilkesini göz ardı etmesinden (Güngören Buldan, 2016: 89) veya böyle algılanmasından kaynaklanmaktadır. Hegel'e göre devletlerin en büyük hedefi kendi faydasına olanı seçmek veya gerçekleştirmektir. Diğerleriyle olan ilişkilerini bu yaklaşım etkilemektedir (Kater, 2007: 22). Uluslararası sözleşmeler devletler tarafından yararlı bulunmadıkları anda kendilerinden çok rahat vazgeçecekleri enstrümanlardır (Güngören Buldan, 2016: 89). Bu kadar rahatlıkla feshedilebilecek hukuk metinleri ise bir uluslararası hukuk düzeni kuramaya yeterli değildir. Bu nedenle uluslararası hukuk veya barışa ilişkin tasarımlar tesadüflerle sınırlıdır (Kater, 2007: 22; von Bernstorff, 2010: 18). Tanıma ilkesi ise büyük önemi haizdir. Uluslararası hukuk düzeninin inşası ise ancak temeli tanıma olan uluslararası bir ahlakın (*Sittlichkeit*) inşası ile söz konusu olabilir (Güngören Buldan, 2016: 91). Ancak uluslararası siyasette anlaşmazlıkların ortaya çıkması Hegel'de kaçınılmazdır. Çünkü insanlık tarihi sürdükçe, devletlerin birbirleriyle de mücadeleleri sürecektir (Oktay, 2012: 132). Ortaya çıkacak bu anlaşmazlıkları ise savaş ile çözmek mümkündür (Kater, 2007: 17). Bununla beraber, Hegel burada bir başka ihtimale de kısaca dikkat çekmektedir. Hegel, devletlerin ayrı ayrı iradelerinin ilgili uyumsuzluk hususunda bir anlaşmaya varamaması durumunda savaşın devreye girmesini öngörmektedir (Kater, 2007: 17). Bu anlamda Hegel barışçı yöntemler ile anlaşmazlıkların çözülmesini imkânsız görmemektedir. Onun imkânsız gördüğü devlet-üstü uyumsuzluk çözüm yöntemlerinin geliştirilmesidir. Hegel burada aslında Kant'ı ve kantçı yaklaşımları eleştirmektedir (Croce, 1945: 75). Hegel kozmopolit mahiyetteki her türlü hukuki yaklaşıma karşıdır (Gerardi, 2014: 340). Diğerlerinden kendini ayırmayan, kendini bir öteki konumuna koymayan bir devlet düşünülemez olduğundan küresel ve bütüncül bir düzen inşası ihtimal dışı görülmelidir (Gerardi, 2014: 342). Hegel'in mutlak olarak gördüğü devlet iradeleri üzerinde kapsayıcı bir iradenin empoze edilmesini gerçekçi görmemektedir. Böylesi bir inşaa ahlaki veya dini tasavvurlara dayanacaktır ama varlık kazanması halinde dahi başarısı her hal ve şartta devlet iradesine bağlı kalacaktır (Hegel, 2008: 313). Bu nedenle ulus-aşan bir sivil toplum ve hukukunun da imkânsız olduğu kanaatindedir (Gerardi, 2014: 340). Neticede devletler kendi özel iradelerine uygun eylemekten kaçınmayacaklardır (Kater, 2007: 18). Gerekirse savaş kararını da vermek devletlerin kullanabileceği bir siyaset tercihi olarak masada kalmaktadır. Hegel devletlere zarar oluştuğu anda

savaş ilanı açma yetkisini tanımaktadır. Ancak bu konudaki karar alma yetkisi yalnızca bu şekilde hasredilemez. Devletler, bir zarar tasavvuru (*Vorstellung*) yahut tehlike algısının varlığı durumlarında - aralarında savaş da olan- her türlü kararı almaya yetkilidir (Hegel, 2008: 313). Görüldüğü üzere, Hegel yalnızca dar anlamda savunma savaşlarını tecviz etmemektedir. Önleyici savunma veya apaçık saldırı savaşlarına da kapıyı açmaktadır.

Görüldüğü üzere, Hegel burada devletlerin arasında bir uyuşmanın veya anlaşmanın oluşmasını imkânsız görmemektedir. Aynı şekilde bu tikel iradelerin uyuşmasından *Moralität* anlamında bir takım kurallaşmaların çıkmasını da mümkün görür. Ancak bunlara riayet ve bu normatif içerikli kuralların yürütülmesi devletlerin karar veya iradelerine bağlı kalacaktır. Tüm bir toplum tarafından benimsenmiş ve paylaşılmış varsayım ve beklentiler olarak *Sittlichkeit*'in (Conklin, 2014: 55) oluşumu ise mümkün değildir.

598

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

3.3. Realist Uluslararası İlişkiler Kuramının Temel Önergeleri ve Hegel Felsefesi: Bir Karşılaştırma

Realizme göre, uluslararası siyasete sahip olduğu özellikleri veren şey, ulusal çıkarları korumak ve geliştirmek için devletlerin girmiş oldukları sert güç politikasıdır (Aydın, 2004: 40). Devletlerin uluslararası siyasetin temel aktörleri olması, realist kuramın en merkezî önergeleri arasında yer almaktadır (Brooks, 2004: 149; Brooks, 2012: 72; Jaeger, 2002: 499). Bu aktörler rasyonel davranırlar (Aydın, 2004: 41). İkinci olarak devletler arasında bir doğal hal hüküm sürmektedir (Brooks, 2004: 149; Jaeger, 2002: 504). Siyasal ve sosyal yaşamın en nihai birimi devletlerdir. Bu kaotik ortamda anlaşmalar ise ancak geçici özelliktedir (Brooks, 2004: 149; Brooks, 2012: 72).

Brooks bu önergelerin tamamının Hegel'in öğretisiyle örtüştüğü görüşündedir (Brooks, 2012: 72). Brooks'un böyle düşünmesinin sebepleri arasında, Hegel'in savaşı kullanılabilir bir tercih olarak görmesi, devleti mutlak olarak betimleyen görüşleri sayılabilir. İlk bakışta ikna edici olan bu tamamen örtüşme iddiasının vasıflandırılması gerektiği detaylı incelemede ortaya çıkmaktadır.

Realizm kuramı gerçekten de devletleri başat aktörler olarak görmektedir. Ancak söz konusu devletleri bir bilardo topu olarak

nitelendiren kuram, devletlerin kendi oluşum süreçlerine ilişkin çok fazla bir şey dememeyi tercih etmiştir. Bununla kastettiğimiz, özellikleri birbirlerinden ne kadar farklı olursa olsun, devletler bu kuramda benzeşen yapılar olarak ele alınmıştır. Aydın'ın (2004: 40) da ifade ettiği gibi, "analitik açıdan realizm devleti metaforik bir zarla çevrelenmiş bir varlık olarak ele alır" ve bu kuramda devletler "dış dünyaya karşı birleşmiş-bütünleşmiş tek bir birim gibi" davranırlar. Ancak Hegel'in devlet olmaya ilişkin öğretisi çok daha detaylıdır. Hegel için devlet olmaya ilişkin her iddia aynı derecede saygı görmeyi hak etmemektedir. Onun zihninde canlandırdığı temel tema şüphesiz bir hukuk devletidir (*Rechtsstaat*). İkili ayrımın diğer tarafında ise barbar devletlerin mevcudiyeti söz konusudur ve bunların tanınmaya layık olmadıkları ileri sürülür (Kızılkaya, 2009: 132). Dolayısıyla, içeride belli bir meşruiyet kazanmış siyasal örgütlenmelerin devlet olarak vasıflandırılması mümkündür. Bunlar, bünyesindeki gerçek kişilerin kendilerini geliştirebildikleri devletlerdir (Linklater, 1996: 194). Realist yaklaşım ise devletlerin oluşumundaki ontolojik an ve süreçlere bu seviyede eğilmiş değildir.

Burada dikkat edilmelidir ki Hegel'in tıpkı realistler gibi devleti ululayan bir yaklaşıma sahip olduğunu kabul etsek bile, kendisinin özellikle sivil topluma ilişkin söylediklerinin de önemli derece belirleyiciliği olabilecektir. Bu nokta Hegel ve Realist kuram tartışmalarının nirengi noktasını teşkil eder görünmektedir. Bununla kastettiğimiz, Hegel'in öğretisinin bu iki kısmından hangisine önem vereceğimize ilişkin kararımızın ulaşacağımız sonucu da belirleyeceğidir. Brooks, devlet öğretisine konsantre olduğundan, Hegel'in realist kuram dâhilinde ele alınması gerektiğini ileri sürer. Hans-Martin Jaeger ise Hegel'in sivil toplum öğretisini merkeze alan ve bunu uluslararası ilişkiler sahasına uygulayan incelemesi sonucunda biraz daha farklı bir sonuca ulaşır. Jaeger'a göre, Hegel doğal durum argümanlarına şüpheyile yaklaşmaktadır (Jaeger, 2002: 505). Hiçbir ahlaki kuralın olmadığı hal olarak tanımlanabilecek doğal durumun uluslararası ilişkilerde tüm yıkıcılığı ve vahşiliği ile mevcut olamayacağını savlayan Jaeger'e göre bunun nedeni Hegel'in tanıma kurumudur. Bu kurum bir tespit edici süreçten çok daha fazlasıdır. Tanıma ile devletlerin meşruiyetleri tamamlanmaktadır, dolayısıyla tanımanın kurucu bir takım etkileri vardır ve karşılıklı olması da beklenmelidir. Bu ise çok yüksek seviyede olmasa da bir kurumsallaşmaya işaret etmektedir. Bu kurumsallaşma ise doğal

durumun anarşik yapısını bir nebze de olsa sınırlayabilecektir (Jaeger, 2002: 505).

Brooks Hegel felsefesindeki tanımının bu kurucu etkisini kaçırmış görünmektedir. Hâlbuki tanıma, Hegel'in kavramlarının çoğuyla yakından ilişkilidir (Browning, 2011: 50). Brooks'a göre (2002: 151) devletlerin meşruiyetleri bunların diğer devletlerce tanınmasına bağlı kılınmaz. Bu kanaatimizce, Hegel'in yanlış anlaşılmasıdır. Uluslararası alanda da -tıpkı sivil toplumda olduğu gibi- tanıma ile girilen çeşitli hukuki işlemler arasında önemli bir ilişki mevcuttur. Aynı şekilde, meşruiyetin tamamlanması tanımaya bağlıdır. Ringmar'ın (1995: 96) da işaret ettiği üzere, devletin varlık kazanması için dahi tanınması gerekmektedir. Yukarıda işaret edildiği üzere, tanımının söz konusu etkileri Hegel tarafından savaş durumuna da teşmil edildiği için, Jaeger'in yaklaşımının Hegel'in felsefesinin özüne daha uygun olduğu kanaatini taşımaktayız.

600

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Brooks'un analizinde katılmadığımız bir diğer nokta da tanıma ile yakından ilişkisi bulunan sözleşme konusundaki yorumdur. Sözleşmeler, Hegel'de uluslararası hukukun temelidir ve en azından faydalı oldukları müddetçe bunlara uyulması gerekir. Bu sözleşmelerin, özellikle şahsi ilişkiler bağlamında zikredildiği yerlerde, alternatifi Hegel'e göre kaba güçtür (Brooks, 2004: 150). Brooks dolayısıyla bizzat kendisinin işaret etmesine rağmen, Hegel'in sözleşme ile kaba güç arasında kurmuş olduğu bir zıtlığı kaçırmış görünmektedir. Demek oluyor ki tanıma ve tanımaya yakın ilişkisi bulunan sözleşme kavramı ve kurumları, doğal halin vahşiliğini yansıtan kaba gücün alternatifi ve onu sınırlandıran kavramlardır. Böylelikle her şeyin hemen her zaman serbest olduğu bir doğal durumdan çok farklı bir hale gönderen tanıma kavramı, uluslararası hukukun temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle Hegel'in savaşı ve şiddeti savunan bir filozof olarak tanımlanmasını yanlış buluyoruz.

Bununla beraber, Brooks'un tespit ettiği benzerlik alanlarının önemli bir kısmında Hegel'in realist kuramla örtüşecek bir sistem inşa ettiğini kabul etmek zorunlu görünmektedir. Devletlerin başat aktör olması, uluslararası uyuşmazlıkları çözmeye ehil bir ulus-aşan örgütün olmaması gibi konularda şüphesiz benzerlikler mevcuttur. Dolayısıyla Hegel'in son analizde gerçekten de realist kuramın öncülerinden olduğu kabul edilebilir. Ancak Jaeger'in isteksiz realist vasıflandırmasının bu gerçekliği daha iyi ifade ettiğini düşünüyoruz.

SONUÇ YERİNE

Çalışmanın başında da işaret edildiği üzere, Hegel bazı yerlerde Carl Schmitt'in fikirsel öncüsü olarak zikredilmektedir. Schmitt'in de birçok çalışmasında Hegel hakkında yazdığı övgü dolu yorumları mevcuttur. Bununla beraber, Hegel ile Schmitt arasındaki farklar; varsa eğer, benzerliklerinden çok daha fazladır (Ottmann, 1993: 234). Bir kere Hegel dost/düşman ayrımı sorununu uluslararası hukuk ve ilişkiler bağlamında inceler. Schmitt için, basitleştirerek ifade edersek, dış düşman veya iç düşman gibi bir ayrım söz konusu değildir. Hegel savaş hukuku kurallarına uyulmasını savunmaktadır. Aynı şekilde, Hegel'de sivil toplum bir özgürlük ve gelişim alanıyken, Schmitt bu alanı total devlet içinde eritmek istemektedir (Ottmann, 1993: 236). Bu ve sayılabilecek başka örnekler ile Hegel ve Schmitt arasında bir fikirsel devamlılıktan bahsetmek bize pek doğru görünmemektedir.

E. H. Carr'ın iddiasının ise *tamamen doğru* olmadığını ifade edebiliriz. Carr'a göre Hegel devletler arasında hiçbir etik kuralın uygulanamayacağını savlamaktadır (Yalvaç, 2009: 6). Bu doğru bir önerme olabilir, ancak yanlış anlaşılmaya neden olacak kadar da eksik bir ifadedir. Elbette anayasallaşmış bir küresel ahlakın (Sittlichkeit), devlet iradelerine fazlasıyla bağlı olan bu düzende oluşamayacağına işaret eden Hegel, aslında böyle bir ahlaki nizamın sırf kendi yokluğu nedeniyle uygulamaya geçirilemeyeceğini ileri sürmüştür. Ancak bu, normatif içeriğe sahip bir takım kuralların (*Moralität*) uygulanacağına işaret eden Hegel'i, Carr'ın sunduğu yahut işaret ettiği şekilde mutlak bir uluslararası hukuk inkârcısı haline sokmayacaktır. Hegel, tekil devlet iradelerinin belirleyiciliğinin yarattığı duruma işaret etmektedir. Bu öngörü, eğer bir öngörü olarak nitelendirilecekse elbette, günümüz uluslararası hukukunun önceliği devlet iradesine veren yapısına da uygun düşmektedir. Hegel'den çok uzun zaman sonra hayat bulan Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler Örgütlerinin -her ne kadar azalan oranda da olsa- devletleri başat konumda tutan sistemik tercihlerin tezahür kalıpları olduklarını unutmamak gerekir. Uluslararası hukukta halen devletler kadar başat bir başka aktör mevcut değildir. Uluslararası örgütlerin bile hukuki kişiliği devletlerin izin verdiği seviyededir. Demek oluyor ki uluslararası hukuki yüklenimlerin, hakların ve hatta kişiliklerin belirlenmesinde halen devlet iradeleri belirleyici rol oynamaya devam etmektedir. Dolayısıyla, Hegel tarafından, inkârcısı olduğu iddia edilen uluslararası hukuka aykırı bir şey ileri sürülmemiştir.

Hegel'e göre, keyfiliğin olduğu yerde özgürlükten bahsetmek mümkün değildir. Özgürlüğün olabilmesi ahlaki genelliğin ifade bulabileceği objektif alanların yaratılması şarttır (Gerardi, 2014: 344). Ancak uluslararası ilişkilerde ve bu ilişkilerde kullanılan hukuki belgelerde böyle bir alan yaratılması söz konusu değildir. Bu nedenle devletlerin tekil iradelerinin belirleyici olduğu bu alanda devletlerin özgürlüğünden veya benzeri diğer özgürlüklerin korunmasından dem vuran kozmopolit yaklaşımların reddedilmesi gerekmektedir. Belirleyici olan, devletlerin dış ilişkilerine yansıyan iradeleridir. Bu da yararlarına olacağını hesap ettiği her durumda devletlerin savaş da dâhil her türlü kararlarını icraya başlayacakları anlamına gelmektedir. Bu anlamda devlet irade ve uygulamaları başat konumdadır. Bu ise günümüz uluslararası ilişkiler disiplininin realist yaklaşımları ile uyum içinde olan bir öğretilerdir. Dolayısıyla Hegel'in bu disiplinin anladığı şekliyle kısmen de olsa bir realist olarak nitelendirilmesini doğru görmek mümkündür.

Bununla beraber, Hegel'in uluslararası hukukun varlığını reddeden düşünürler arasında görülmesini yanlış olarak görmekteyiz. Hegel, her şeyden önce, savaş hukuku kurallarına riayet konusunda herhangi bir tereddüt içinde değildir. Aynı şekilde barış zamanı uygulanması söz konusu olan ve günümüzde mutad olarak insan hakları bünyesinde değerlendirilen haklara da dolaylı da olsa atıf yapmaktadır. Diplomatik temsilcilere uygulanacak kuralları da tasdik eder bir şekilde zikretmektedir. Bu nedenlerle, Hegel'i uluslararası hukukun varlığını kabul eden, ancak bunu sıkıca devlet iradesine bağlayan bir düşünür olarak görmenin doğru olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Aydın, Mustafa (2004). "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği". *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), 33-60.

Bayar Bravo, Işıl (2006). "Hegel ve Liberalizm". *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 19-30.

Brooks, Thom (2004). "Hegel's Theory Of International Politics: A Reply to Jaeger". *Review of international studies*, 30(1), 149-152.

Brooks, Thom (2012). Between Statism And Cosmopolitanism: Hegel and The Possibility of Global Justice. *Hegel and global justice*. (ed. Andrew Buchwalter). Dordrecht: Springer, 65-83.

Browning, Gary L. (2011). *Global Theory from Kant to Hardt and Negri*. Great Britain: Palgrave-Macmillan.

Buchwalter, Andrew (2012). "Hegel, Global Justice, and Mutual Recognition". *Hegel and global justice*. (ed. Andrew Buchwalter). Dordrecht: Springer, 211-232.

Bumin, Tülin (2019). *Hegel: Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi*. Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

Carr, Edward Hallett (1946). *The Twenty Years' Crisis, 1919-1929: An introduction to the study of international relations*. New York: Harper & Row.

Conklin, William E. (2014). "The Legal Culture of Civilization: Hegel and His Categorization of Indigenous Americans". *Europe in its Own Eyes, Europe in the Eyes of the Others*. (eds. David B. Macdonald & Mary-Michelle DeCoste). Waterloo, Canada: Wilfred Laurier University Press.

Croce, Benedetto (1945). *Politics and Morals*. (Trans. Salvatore J. Castiglione). New York: Philosophical Library.

Gerardi, Giovanni (2014). "Die Hegelsche Theorie des Völkerrechts". *Hegel-Jahrbuch*, 2014(1), 340-345.

Güngören Bulgan, Birden (2017). "Hegels Grundlinien der Philosophie des Rechts und Spinozas Politischer Traktat- Parallelen in der Architektur mancher Begriffe". *Studia Hegeliana*, 2, 79-94.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1983). *Philosophie des Rechts: Die Vorlesung von 1819/20*. (ed. Dieter Henrich). Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (2008). *Outlines of the Philosophy of Right*. (trans. T. M. Knox). Oxford & New York: Oxford University Press.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (2018). *Hukuk Felsefesinin Prensipleri (1821)*. (çev. Cenap Karakaya) İstanbul: Sümer Yayıncılık.

- Hyppolite, Jean (2018). "Sunuş". Hegel, G.W.F. (2018). *Hukuk Felsefesinin Prensipleri (1821)*. (çev. Cenap Karakaya) İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Jaeger, Hans-Martin (2002). "Hegel's Reluctant Realism and the Transnationalisation of Civil Society". *Review of International Studies*, 28(3), 497-517.
- Kater, Thomas (2007). "Schiedsgerichtsbarkeit, Staatlichkeit und Frieden: Reflexionen zur Haager Friedenskonferenz von 1907 im Anschluss an Kant und Hegel". *Die Friedens-Warte*, 82(4), 17-29.
- Kızılkaya, Ahmet (2009). *Sivil Toplum – Devlet ilişkileri Bağlamında Kant ile Hegel'in Hukuk Felsefelerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Linklater, Andrew. (1996). Hegel, The State and International Relations. *Classical Theories of International Relations*. 193-209.
- Mitias, Michael H. (1984). "Hegel on International Law". *Perspektiven der Philosophie*, 10, 27-51.
- Okochi, Taiju (2011). "Krieg und Internationale Anerkennung Hegel und Rawls zum Völkerrecht". *Hegel Jahrbuch*. 421-426.
- Oktay, Cemil (2012). *Modern Toplumlarda Savaş ve Barış*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ottmann, H. (1993). "Hegel und Carl Schmitt". *Zeitschrift für Politik*, 40(3), 233-240.
- Pauly, Walter (2000). "Hegel und Die Frage nach dem Staat". *Der Staat*, 39(3), 381-396.
- Perez-Diaz, Victor M. (1978). *State, Bureaucracy and Civil Society: A Critical Discussion of the Political Theory of Karl Marx*. London & Basingstoke: The Macmillan Press Ltd.
- Plamenatz, John (1963). *Man and Society: Political and Social Theory: Volume Two: Bentham through Marx*. New York & San Francisco: McGraw Hill Book Company.
- Rawls, John (2000). *Lectures on the History of Moral Philosophy*. (Ed. Barbara Herman) Cambridge, MA & London, England: Harvard University Press.
- Ringmar, Erik (1995). "The Relevance of International Law: A Hegelian Interpretation of A Peculiar Seventeenth-Century Preoccupation". *Review of International Studies*, 21(1), 87-103.
- Siep, Ludwig (2017). "Kant und Hegel über Krieg und Völkerrecht". *Kant und Hegel über Krieg und Völkerrecht*. Leiden, The Netherlands: Mentis.
- Shaw, Carl K. Y. (1992). "Hegel's Theory of Modern Bureaucracy". *The American Political Science Review*, 86(2), 381-389.

Hegel'in Uluslararası Hukuk Felsefesi

Smith, Steven B. (1983). "Hegel's Views on War, the State, and International Relations". *The American Political Science Review*, 77(3), 624-632.

Von Bernstorff, Jochen (2010). *The Public International Law Theory of Hans Kelsen: Believing in Universal Law*. Cambridge Studies in International and Comparative Law. Cambridge: Cambridge University Press.

Von Bogdandy, Armin (1991). "Hegel und der Nationalstaat". *Der Staat*, 30(4), 513-535.

Yalvaç, Faruk (2009). "Hegel, Dünya Tarihi ve Özgürlük Mücadelesi olarak Uluslararası İlişkiler". *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 6(21), 3-37.

Yalvaç, Faruk (2008). *Hegel'in Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dünya tini, Devlet ve Savaş*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

605

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

SUMMARY

One would be justified to claim that there are as many interpretations of Hegel's take on international law and international relations as its interpreters. Some authors see in Hegel the perfect realist, who rejects plain and simple even the slightest hint of ethical relations on international fora. Some others like Shlomo Avineri, however, places Hegel among those liberal thinkers and philosophers.

This paper strives to throw some light on Hegel's approach to international law. It is a striking feature of his philosophy on the issue that Hegel draws a similarity between civil society and international politics in the sense that the institution of recognition plays a constructive role in both. Just like a real person enters into legal transaction to secure his recognition, states do as well enter into treaties to some ends.

This recognition plays a significant role in his philosophy. The level of significance attached to recognition actually affects the way the reader locates Hegelian views on a wide political spectrum. If this quasi-contractual nature of the inter-state exchange of recognition is taken lightly or not taken cognizance of, at all, then it is an easy game of name-calling or of stigmatizing Hegel as a vehement denier of international law within the mold of Hobbes or the realist of the 20th century. On the contrary, it seems like a very viable theory to claim that Hegel attaches some important constructive qualities to the recognition, that is to say, reaching and keeping the status of statehood require the recognition by other states. Recognition then emerges as a condition for the full attainment of statehood status, which assumes a central position in the legal and political philosophy of Hegel. This centrality in the Hegelian thought does not serve therein as a pretext to deprive civil society of this existence or its basic defining tenets. Hegel despises the bourgeois mind-set but even they are allowed to exist in his political designs. With all these said, and despite the very fact that civil society is a vibrant state necessary for the meeting of the individuals' needs, they all are in urgent need of a public authority which is the state. This is due to the fact that civil society and individuals happen to find themselves located in system of inter-dependences, which deprives this system of any objective qualities. State is a wider and richer entity than any bourgeois entity can ever be.

International law emanates from the relations among states thus defined. The basis of international law is contracts. States conclude contracts, which is then the embodiment or the final outcome of the understanding reached by two separate wills of the state parties. This contractual quality gives the whole international legal enterprise a voluntarist flavor, which means that a universal or international *Sittlichkeit* is impossible to realize, i.e. an objective

morality with universal bearing. All that can be achieved is just a comparatively shallow and subjective *Moralität* as is the case with the bourgeois ethics. This will lead to the Hegelian finding that an all-encompassing dispute settlement mechanism and/or institution is an impossible wish. States have to recognize and solve their problems in their dealing vis-à-vis other states. To this end, they have to keep a vigilant eye not only on international incidents but also in the domestic affairs of the other states. Here, war, though clearly disliked by Hegel, is listed as a potential choice for the policy-makers as a potential dispute resolution method. Hegel goes on to underline the effects of recognition even in times of armed conflicts between states, which make them to observe, as a minimum, some rules that are to be applied during these violent confrontations.

All in all, it is fair to claim that Hegel predated the Realist school of international relations. The assertion voiced by some affluent realist scholars, however, that he flat out rejected even the tiniest bits of an ethicality in international affairs is a stretch. Even in those thorniest periods like wars, Hegel foresees an application of some rules, which do possess an undeniable normative character, regardless of how rudimentary they might actually be.

